

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
ФАКУЛЬТЕТ СЦЕНІЧНОГО МИСТЕЦТВА
Кафедра майстерності актора

АНОТАЦІЯ
до творчого проєкту

**Захист сценічного образу Рити в дипломній
виставі за п'єсою Володимира Винниченка «Чорна Пантера і
Білий Медвідь»
на здобуття освітнього ступеню «Бакалавр»**

Виконала:

здобувач першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти галузь знань 02 «Культура і
мистецтво»
спеціальність 026 «Сценічне мистецтво»
Анастасія СКРИПКА

Керівник творчого проєкту:

викладач кафедри
майстерності актора ХДАК
Світлана ФЄВРАЛЬОВА

Рецензент:

доцентка кафедри сценічної мови ХНУМ
імені І. П. Котляревського, заслужена
артистка України
Тетяна ГРІНІК

Допущено до захисту
Зав. кафедри _____ / Віталій МІЗЯК /
11 червня 2025 р.

Харків 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 АНАЛІЗ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЬОГО ДЖЕРЕЛА	5
1.1. Біографія та творчий шлях драматурга Володимира Винниченка.....	5
1.2. Історія написання та особливості художнього втілення п'єси твору «Чорна Пантера і Білий Медвідь».....	8
1.3. Опис основних подій згідно розвитку сюжету.....	10
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИКА РОБОТИ НАД СЦЕНІЧНИМ	
ОБРАЗОМ.....	13
2.1. Характеристика та аналіз образу Рити: психологічний портрет та мотивації.....	13
2.2. Образ Рити та її взаємовідносини з іншими персонажами.....	16
2.3. Робота над характером та характерністю.....	17
2.4. Надзавдання та наскрізна дія ролі.....	18
РОЗДІЛ 3 СЦЕНІЧНЕ ВТІЛЕННЯ ОБРАЗУ	19
3.1. Використання виразних засобів для становлення сценічного образу актора (голосова та пластична характеристики, темпоритм персонажа).....	19
3.2. Костюм, грим і реквізит як елементи характеристики героя	20
ВИСНОВКИ	22
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	23
ДОДАТКИ.....	25

ВСТУП

Акторське мистецтво є унікальним синтезом інтелектуальної праці, емоційного занурення і фізичної дисципліни. Це глибокий творчий процес, у якому актор стає посередником між автором, режисером та глядачем. Особливо важливим і відповідальним етапом у формуванні професійного виконавця є участь у дипломній виставі. Саме вона дозволяє продемонструвати набуті знання, вміння та акторську індивідуальність у повноцінному сценічному творі.

Об'єктом мого дослідження стала п'єса Володимира Винниченка «Чорна Пантера і Білий Медвідь» — психологічна драма, насичена емоційною напругою, глибокими конфліктами та філософськими пошуками. У центрі цього твору — історія подружжя, митця і жінки, які намагаються поєднати любов, творчість і особисту свободу. Головна героїня Рита — складний, багатогранний образ, що вимагає тонкого психологічного аналізу, чуттєвого розуміння й здатності до глибокого перевтілення.

Мій вибір саме цього образу був не випадковим. У Риті я побачила цілу палітру жіночих переживань, болю, сили й суперечностей. Вона — жінка, яка любить, страждає, бореться, шукає гармонії в особистому житті, прагне взаємності й поваги, але водночас стикається з байдужістю або холодною відданістю мистецтву з боку коханого чоловіка. Її внутрішній світ, зміна настроїв, прагнення бути почутою і зрозумілою — усе це надало мені широкий простір для творчого пошуку і акторського розкриття.

Акторський шлях до ролі — це шлях пізнання не лише персонажа, а й самого себе. Тому захист цього сценічного образу є для мене не лише формальним етапом у навчанні, а глибоко особистісним досвідом, який відображає моє професійне зростання, художні прагнення і готовність до подальшого шляху в мистецтві театру.

Актуальність теми — обрана п'єса посідає особливе місце в історії української драматургії. Винниченко одним із перших порушив теми психологічного аналізу, особистісної свободи, рівноправності у шлюбі та моральної відповідальності митця. Його персонажі — живі, глибоко людські, сучасні навіть сьогодні. В представленій роботі розглянемо образ Рити, який несе в собі ключові моменти, що роблять її актуальною, а саме: конфлікт між амбіціями та сімейними обов'язками, емоційність і психологічна глибина, соціальна роль жінки, нерозуміння та втрата зв'язку.

Мета: оволодіти навичками сценічного перевтілення та створити образ Рити з п'єси Володимира Винниченка «Чорна Пантера і Білий Медвідь». Досягнення цієї мети передбачає вирішення наступних **завдань**:

- дослідити життєвий та творчий шлях драматурга В.Винниченка;
- розглянути як автор в п'єсі описав Риту, розкрити її внутрішній світ (що нею керує, у чому її переживання і як вона змінюється протягом п'єси);
- проаналізувати стосунки Рити з іншими героями та те, як ці зв'язки впливають на її характер і вчинки;
- втілити сценічний образ Рити за допомогою виразних засобів: голосових, тілесних та емоційних.

РОЗДІЛ 1

АНАЛІЗ ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЬОГО ДЖЕРЕЛА

1.1. Біографія та творчий шлях драматурга Володимира Винниченка

Володимир Кирилович Винниченко (1880–1951) — видатний український письменник, драматург, публіцист і політичний діяч початку ХХ століття. Його постать займає особливе місце в історії української літератури та державотворення, адже він був не лише активним учасником національно-визвольного руху, а й одним із найяскравіших представників модерністського напрямку в українській драматургії.

Народився Винниченко у місті Єлисаветграді (нині Кропивницький) у селянській родині. Освіту здобував у місцевій класичній гімназії. Згодом склав іспити та вступив до юридичного факультету Київського університету. Саме в цей період почалася його активна участь у революційному русі, що зумовило неодноразові арешти, ув'язнення, а згодом — вимушену еміграцію.

Політична діяльність Винниченка була тісно пов'язана з боротьбою за незалежність України. У 1917 році він став одним із провідних діячів Української Центральної Ради, очолив перший український уряд — Генеральний секретаріат, а згодом увійшов до складу Директорії УНР. Його погляди, однак, неодноразово зазнавали критики як з боку більш радикальних революціонерів, так і з боку консервативних політичних сил. Несумісність політичних переконань із реаліями тогочасної влади призвела до його остаточного відходу від політики та повторної еміграції у 1920 році.

Винниченко залишив значну літературну спадщину як у прозі, так і в драматургії. Його художні твори вирізняються глибоким психологізмом, увагою до моральних і соціальних конфліктів. У центрі авторської уваги завжди перебуває людина з її суперечливими почуттями, боротьбою обов'язку

й бажання, особистого й загального. У своїх творах він порушує проблеми внутрішньої свободи, відповідальності митця, викликів моралі й традиції.

Винниченко увійшов в українську літературу як представник надзвичайно нетипової манери письма. Його творчість почалась з твору «Краса і сила». В цьому оповіданні він підіймає нетипові теми, жорстоку реальність, створює новий тип героїв. Описує їх незвично як для української літератури. Наприклад опис головної героїні Мотрі.

«Ілько, пильно слідкуючи за нею, проти волі задивився на красу її, що тепер ще якось виразніше виявлялась на сірому тлі стіни, — на ту красу, що не б'є в вічі, що на перший погляд ледве примітна, а тільки в неї вдивившись, можна впиться і очами, й серцем, всею істотою. То була краса, що викохується тільки на Україні, але не така, як малюють деякі з наших письменників. Не було у неї ні «губок, як пуп'янок, червоних, як добре намисто», ні «підборіддя, як горішок», ні «щок, як повная рожа», і сама вона не «вилискувалась, як маківка на городі». Чорна, без блиску, товста коса; невисокий, трохи випнутий лоб; ніс тонкий, рівний, з живими ніздрями; свіжі, наче дитячі губи, що якось мило загинались на кінцях; легка смага на матових, наче марморових щоках і великі, надзвичайно великі, з довгими віями, темно-сірі очі, з котрих, здавалось, дивлячись, наче лився якийсь тихий, мнякий, ласкавий світ, — то була й уся краса цієї дівчини.» [5, с. 23]

На той час одна частина читачів була в захваті від Винниченка, а інша сприймала його твори як посягання на сакральне. Він вражав не тільки читачів, а й літературних авторитетів того часу. Іван Франко писав: «...нарешті з'явився митець, який не лізе в кишеню за словом, а сипле його потоками, що не сіє крізь сито, а валить валом, як само життя... ». [16, с. 715 – 719]

Михайло Коцюбинський писав: «Кого у нас читають? Винниченка. Про кого скрізь йдуть розмови, як тільки річ торкається літератури? Про Винниченка. Кого купують? Знов Винниченка».

Особливої уваги заслуговує його драматургічна творчість. П'єси Винниченка, зокрема «Брехня», «Закон», «Між двох сил», «Memento», «Натусь», «Співочі товариства», «Базар», «Гріх» та «Чорна Пантера і Білий Медвідь», вважаються знаковими творами української психологічної драми.

На мою думку, стосунки в житті Винниченка мали великий вплив на його драматургічну творчість. Він довгий час мав паралельно декілька романів, але жодній з жінок не обіцяв одруження, спільного майбутнього, адже був прихильником вільного кохання. Дослідник Микола Томенко займався вивченням Володимира Винниченка. Він охарактеризував у своїй книзі політика як людину «непостійну в поглядах і ще більш непостійну в почуттях». Томенко пише: «За своєю природою Винниченко – гравець. У щоденнику він постійно підкреслює свою гру з жінками, гру зі словом, з майбутніми читачами його записів, гру із самим собою». [8, с. 11]

Досвід з жінками Винниченко переносив у твори. Наприклад п'єса «Memento». В його житті була жінка Людмила Гольдмерштейн. Між ними був палкий роман, але Винниченко пам'ятав переваги вільного кохання. Через деякий час заявив Людмилі, що не збирається вступати з нею в шлюб. А коли дізнався про вагітність то кинув її. Згодом Людмила народила сина, у листі писала: «Такий чудовий хлопчик, і весь у тебе: овал обличчя, голова, ну все, на мене – ні краплі». [15, с. 107] Але через декілька місяців дитина помирає. Для матері це була трагедія, для Володимира сюжет для п'єси. Він написав на основі того що відбулося у нього з цією жінкою твір «Memento». В ньому він описав і смерть цієї дитини, де чітко вказує, що це небажана дитина.

В його житті з'являється Розалія Лівшиць. Це жінка яку він щиро кохав. Після її появи в його житті всі історії які були сюжетами для романів, залишились в романах.

Його драматургія стала новим етапом у розвитку національного театру, відкривши простір для складних, внутрішньо конфліктних персонажів, позбавлених однозначного морального тону.

Упродовж 1920–1930-х років Винниченко мешкав переважно у Франції, в селі Мужен поблизу Канн. Саме тут він створив низку художніх і публіцистичних творів, у яких продовжував досліджувати ключові теми свого доробку. У 1933 році він відкрито засудив політику радянського режиму, оприлюднивши протест проти штучного голоду в Україні та репресій. Це фактично закрило йому шлях до повернення на батьківщину.

Останні роки життя Винниченко провів у добровільній ізоляції, займаючись господарством і творчістю. Помер 6 березня 1951 року у Франції, так і не дочекавшись можливості повернутися до України. Його ім'я було надовго вилучено з літературного канону радянської доби.

Сьогодні постать Володимира Винниченка переглядається крізь призму сучасного знання. Вважається, що його творчість була значно випереджальною для свого часу. Його ідей, глибина аналізу людської душі, складність і суперечливість художніх образів роблять твори актуальними і досі. Винниченко — це постать, яку не можна зрозуміти однозначно, але неможливо і залишити поза увагою.

1.2. Історія написання та особливості художнього втілення п'єси твору «Чорна Пантера і Білий Медвідь»

П'єса «Чорна Пантера і Білий Медвідь» була написана Володимиром Винниченком у 1911 році — в один із найінтенсивніших періодів його творчого зростання. Саме в цей час драматург активно працював над пошуком нової форми драматургії, у якій би могли поєднуватися соціальна напруга, психологізм та етичний експеримент. Твір став втіленням глибоко особистих переживань автора, його рефлексій щодо людських взаємин, кохання, творчості та свободи.

Як засвідчують спогади й дослідження літературознавців, сюжет п'єси значною мірою відображає автобіографічні мотиви. Центральний конфлікт між подружжям — Ритою та Корнієм — багато в чому перегукується з

особистим життям самого Винниченка, зокрема з його стосунками з жінками та уявленням про мистецтво і роль жінки в житті митця. Сам автор не приховував, що тема боротьби між особистою свободою та моральним обов'язком для нього була болісно актуальною, а герої твору — своєрідні уособлення його власних внутрішніх суперечностей.

Назва п'єси — «Чорна Пантера і Білий Медвідь» — символічна, і водночас яскрава, майже експресивна. Вона передає психологічну полярність двох головних персонажів. «Чорна Пантера» — це Рита, темпераментна, незалежна, гостра на почуття та дії жінка, яка не піддається зовнішньому контролю. «Білий Медвідь» — Корній, її чоловік, сильний і впертий, але повільний у внутрішніх змінах, прив'язаний до традиційного образу родини та жіночої ролі. Уже в самій назві закладений конфлікт — не просто між двома людьми, а між двома світами, системами цінностей, уявленнями про любов і взаємини.

З формального боку п'єса побудована як психологічна драма, де основна увага зосереджена не на зовнішній дії, а на поступовому загостренні емоційної напруги. Винниченко майстерно вибудовує діалоги, у яких кожне слово набуває багатозначності, віддзеркалюючи внутрішній стан героїв. Конфлікт між Ритою та Корнієм розгортається не лише на рівні побутових чи моральних суперечностей, а насамперед на рівні глибокого непорозуміння двох індивідуальностей. Обоє прагнуть кохання, але бачать його по-різному: Рита — як союз рівних, де жінка зберігає гідність і творчість, Корній — як повну відданість і жертву.

Художнє втілення п'єси також заслуговує на увагу. Уперше її поставили в Молодому театрі. Режисером вистави був Лесь Курбас. Вистава одразу викликала неоднозначну реакцію: з одного боку — захоплення глибиною характерів і новизною теми, з іншого — скандальність і неприйняття. На той час тема жіночої самостійності й творчої рівності була ще надто сміливою для

сцени. Проте саме завдяки цій сміливості п'єса стала важливою в розвитку української модерної драми.

У наступні десятиліття «Чорну Пантеру і Білого Медведя» неодноразово повертали до театральної сцени. У центрі завжди залишалося головне — напружений діалог двох особистостей, які кохають одне одного, але не можуть дійти згоди через глибоку відмінність у світогляді.

Для втілення образу Рити, важливо враховувати не лише побудову ролі на рівні характеру, а й глибоко розуміти історію виникнення п'єси, її символіку, авторське ставлення до героїв. Це дозволяє не просто «зіграти» жінку в конфлікті, а створити живий, сучасний і щемливий образ, який буде промовляти до глядача через століття.

Отже, п'єса «Чорна Пантера і Білий Медвідь» — це не просто драматичний твір, а складна емоційна й інтелектуальна конструкція, що поєднує особистісне й соціальне, інтимне й загальнолюдське. Історія її написання та подальшого сценічного життя доводить, що Винниченко створив не просто літературну п'єсу, а вічний конфлікт, який знову й знову оживає на сцені.

1.3. Опис основних подій згідно розвитку сюжету

«Чорна Пантера і Білий Медвідь» — це не просто драма побутових конфліктів. Це трагедія двох світоглядів, яка розгортається у вузькому колі молоді сім'ї, але резонує з універсальними питаннями: що важливіше — мистецтво чи життя, свобода чи обов'язок, ідея чи дитина?

У центрі сюжету — Корній Каневич, художник-інтелектуал, який вважає себе генієм, та його дружина Рита. Разом з ними — їх маленький син Лесик, символ надії, вразливості й майбутнього.

Дія Перша:

- Рита через ревності намагається звернути на себе увагу Корнія. Шукає різні можливості щоб продати полотно.

- Лікар попереджає, що треба негайно вивезти Лесика з Парижа, інакше він помре.
- Корній відмовляється продавати полотно. Рита йде з дому.

Дія Друга:

- Рита з Муленом приходять в кабаре. Де помічають Сніжинку та Корнія.
- Рита дізнається, що Корній досі не продав картину.
- Грають в карти спочатку на Чорну Пантеру. Потім на полотно. Корній перемагає, картина залишається його. Рита відчуваючи сором вертається з ним додому.

Дія Третя

- Рита повернувшись бачить, що Лесика стало гірше.
- Рита бачачи складність ситуації обурена, що Корній знову вертається до малювання.
- Сніжинка і Янсон пропонують позичити гроші, але за певних умов. Риті огидний такий цинізм і нахабство.
- Корній пропонує щоб Рита продалась Мулену і заробила грошей. Це її жахає і у відповідь плює йому в обличчя.

Дія Четверта

- Помер Лесик. Рита не хоче віддавати труп дитини і відпускати від себе чоловіка.
- Риту виманили брехнею з дому. Повернувшись вона застає Корнія з Сніжинкою.
- Рита у стані відчаю пропонує Корнію продовжити роботу над картиною, використовуючи тіло Лесика як модель.
- Вона не витримує думок про розлучення, тому вирішує вчити спільну смерть.
- Підливає Корнію опіум. Потім п'є сама.

- В кінці вирішує покінчити з полотном розрізаючи його. Знищує те, що роз'єднало їх.
- Вони троє, обійнявшись, помирають під тужливу гру скрипки.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА РОБОТИ НАД СЦЕНІЧНИМ ОБРАЗОМ

2.1. Характеристика та аналіз образу Рити: психологічний портрет та мотивації

Рита — глибоко емоційна, внутрішньо сильна, рішуча жінка, яка втілює пристрасну природу та чутливість. Її образ сповнений напруження між особистим щастям і обов'язком, коханням і самоповагою, жіночою ніжністю та жорсткою самостійністю. Вона — жінка, яка не згодна на роль «додатку» до чоловіка, вона прагне бути рівноправною партнеркою, особистістю, яку чують і поважають. Вона не боїться говорити правду, навіть коли це боляче. Внутрішня гідність не дозволяє їй терпіти байдужість чи зневагу. Її образ тісно пов'язаний із символом пантери — гнучкої, небезпечної, але шляхетної істоти. Вона кохає Корнія, але її любов — це не сліпа покірність, а вимогливе, пристрасне почуття, що вимагає взаємності, духовної близькості й визнання.

Народилася: 14 серпня 1884 року. В родині інтелігенції. Батько — українець, відомий лікар, мав прогресивні погляди, вчив мислити критично та захищати себе. Мати — музикантка. Саме від неї Рита перейняла материнську самопожертву.

На Риту дуже вплинула ситуація з батьком. Він кохав іншу жінку, але за правилами суспільства залишився з родиною. Мати дуже страждала від цього. Тому надалі для Рити є важлива правда, навіть якщо вона гірка. «Що ж між нами?.. Може, ти мене вже не любиш? Ну, говори прямо! Говори.»

Рита завжди знала, що хоче мати родину, дітей, дім, у якому панує любов, щирість, підтримка. Саме в родині вона бачить своє справжнє призначення — не як обмеження, а як природне продовження любові та життєвого сенсу.

Корнія і Риту поєднала пристрасть до творчості, духовна глибина та взаємна повага. Це було кохання з першого погляду — ніжне, але сильне, засноване на щирості й внутрішній спорідненості.

Через кілька років після одруження — у пошуках кращих можливостей для розвитку художньої кар'єри Корнія — подружжя вирішує переїхати до Парижа.

Рита ж, хоч і сумувала за батьківщиною, та була готова пожертвувати рідною землею заради підтримки чоловіка.

Тут вона продовжувала виконувати свою місію — бути опорою, дружиною, берегинею простору, в якому Корній може творити. В Парижі народжується Лесик. Для неї — це найвища реалізація жіночої природи. Вона щиро вірить у силу жінки як матері й дружини, яка може бути джерелом стабільності, любові та тепла. Рита хотіла і давала Лесику все. Вона оберігає, шалено любить, дикою любов'ю — «дикунки». «О, моє єдине щастя, єдине сонце, моя радість, біленький солодкий, пекучий. Лесику! Лесю! Лесику! Посміхнись до мами, ось прийшла до тебе. Мама не дасть тебе нікому, мама безумна, але мама серце своє вирве для тебе... Лесику, Лесику!.. (Припадає до нього з судорожною, жадливою любов'ю).» [1, с. 33]

Вони щасливі, хоча і небагаті. Корній забезпечував сім'ю, продаючи свої роботи. Він почав малювати дружину з сином. В момент "позування" Корнію, Лесик застудився, від холоду. Дитині передбачають смерть. Через це Рита постійно в напрузі, неначе пантера перед стрибком, бо очікує, розуміє, що син може померти, якщо нічого не зробити. Вона чекає від Корнія вчинку: "Він мусить бути батьком, раз родив дитину" [1, с. 7]

Вона вважала, що саме чоловік має забезпечувати сім'ю. Але Корній так і не зміг вирішити хто він, батько чи митець. Лесик помирає. Для Рити це кінець зв'язку з Корнієм. Вона боїться його втратити. Рита хоче бути там де її дитина, але вони всі троє одне ціле, тому вирішує вбити всіх. «І знаєш, що рішила? Знаєш? Що я вб'ю тебе, Лесика і себе! Я не можу жити без вас... Я не

знаю, кого я більше люблю, тебе чи Лесика, але знаю, що без половини серця жити не можу, Нію! Хай ці інстинкти дикі, сліпі — я не можу...» [1, с. 35]

Психологічний портрет:

Темперамент: меланхолійно-холеричний тип. Вона переживає глибоко, але діє рішуче й імпульсивно, особливо коли мова йде про близьких.

Рита — дика, пристрасна, емоційно глибока жінка, в характері якої поєднуються ніжність і сила, відданість і ревності, жертвність і потреба у взаємній любові. Це жінка-любов, жінка-мати, для якої головною цінністю є родина, дитина та почуття глибокої єдності з чоловіком. Вона не лише кохає Корнія — вона бачить себе його опорою. Рита — емоційно відкрита, іноді навіть вибухова. Вона не приховує своїх почуттів і страждає, коли зіштовхується з холодністю. Її любов не абстрактна чи ідеалізована. Риту вирізняє надзвичайна внутрішня напруга та глибоке відчуття гідності. Вона не слабка — вона гнучка, але при цьому незламна. Її біль і ревності впливають не зі слабкості, а з любові.

У глибині душі Рита — людина з високим моральним кодексом. Вона не обирає легкий шлях, не шукає розради в інтригах, а йде до кінця в ім'я кохання й родини.

Мотивації Рити:

1. Збереження родини. Головна мета Рити — зберегти здоров'я Лесика - вивезти свою родину з Парижу.
2. Любов як основа життя. Її рушій — це кохання. Вона не уявляє життя без емоційного зв'язку, без ніжності та єдності.
3. Пошук взаємності. Рита прагне не лише любити, а й бути коханою. Її біль виникає з браку уваги та віддалення Корнія. Звідси її прагнення зберегти шлюб.
4. Захист свого жіночого "я". Вона відчуває загрозу з боку Сніжинки — жінки, яка уособлює іншу модель життя, холодну, незалежну,

натхненню мистецтвом. Рита ж захищає цінність тепла, побуту, материнства.

Образ «Чорної Пантери» — це виклик протиставленню мистецтва та життя, боротьба за гармонію між творчістю та людяністю, між диким і людським.

2.2. Образ Рити та її взаємовідносини з іншими персонажами

Образ Рити в п'єсі — глибокий, психологічно складний і багатовимірний. За описом Винниченка вона: «Дуже тонка, гнучка, одягнена в чорне, лице з різкими рисами, розвиненими щелепами; лице жагуче, майже дике і грубе, але гарне». Винниченко не випадково дібрав алегоричний образ Пантери. У міфології чорна пантера – це символ материнства. Також її можна асоціювати з казкою «Мауглі» Р.Кіплінга. В ній саме Пантера стає захисником людської дитини. Образ Рити є носієм природного, тілесного, символом продовження роду. Для неї материнство це глибока потреба. Рита є втіленням сильної, принципової, рішучої, пристрасної, але при цьому люблячої та чутливої жінки. Вона виходить за рамки традиційних уявлень про роль жінки ХХ століття. Це образ нової жінки: інтелектуальної, чутливої, сильної, вразливої, характерної та з внутрішньою гідністю.

У Рити є глибокі почуття до Корнія. Їх шлюб – це не лише історія кохання, а й зіткнення двох різних світоглядів. Їх конфлікт є символічним, бо саме через нього Винниченко ставить питання про гармонію між духовним і земним, чоловічим і жіночим, мистецтвом та родиною. Також піднімається питання місця жінки в житті митця. Рита шалено любить і підтримує Корнія. Намагається розділяти його погляди. Але при всій щирості Рита не готова жертвувати собою, дитиною, родинним благополуччям заради мистецтва. Їй стає важливішим стабільність, добробут, турбота про дитину. Корній не зумів поєднати в собі митця і батька. Через це між ними з'явилося відчуження. Вони

перестають відчувати, розуміти один одного. Кохання перетворюється на біль, тягар, страждання. Взаємини Рити і Корнія закінчились трагічно.

Взаємовідносини Рити та Ганни Семенівни доволі близькі. Вони об'єднанні любов'ю до Корнія та дитини, але по різному бачать способи вирішення проблем. Мати Корнія намагається підтримувати та не засуджувати. Хоч Рита буває доволі різка, емоційна по відношенню до неї, але Ганна Семенівна ставиться до цього з розумінням.

Взаємовідносини Рити та Сніжинки доволі напружені. Взаємини побудовані на внутрішньому протистоянні двох різних жінок з протилежними життєвими позиціями. Рита не підтримує і не розуміє її бачень. Також вважає, що Сніжинка має певний вплив на Корнія. Рита сприймає її як загрозу для родини, що чоловік може перейти на сторону мистецтва. Це поглиблює обурення і ненависть Рити до Сніжинки.

Мулен, Янсон, Мігуелес, Блек, Кардинал, Сафо, Лемоньє, Мімі та Штіф – світські люди. Їх об'єднує мистецтво та гроші. Вони всі забезпечені, азартні, вільні, не прив'язані до пелюшок. Часто відвідують кабаре. З Ритою нічого спільного не мають. Вона не розуміє такий спосіб життя. Коли перетинались в кабаре за грою в карти, відчувалась напруга.

2.3. Робота над характером та характерністю

Характер Рити:

Рита — емоційна, пристрасна, чутлива, відкрита та щира жінка. В її характері поєднуються жіночність, сила, ніжність і рішучість. Вона глибоко любить і глибоко страждає. Її основною рисою є емоційна відкритість — вона не приховує своїх почуттів, говорить прямо, діє імпульсивно, але завжди зсередини, з любові. Рита — це жінка, для якої головне — сім'я, дитина, любов і духовна близькість із чоловіком. Вона не боїться конфлікту, якщо відчуває, що її почуття знецінюють. Але її конфліктність — не заради сварки, а заради збереження тепла. Її сильна сторона — внутрішній стержень. Вона

здатна боротися, приймати рішення, навіть якщо вони болючі. Рита — жінка-жертвність, але не слабкість.

На мою думку, ми з Ритою схожі. Нас поєднує емоційність, пристрасть, чутливість, ніжність та внутрішній стержень. Якщо кохати то віддано та щиро. Зіштовхнулася зі складнощами щодо жертвності. Родина є важливим елементом, але на цьому життя не замикається.

Ставлюсь з розумінням до Рити, усвідомлюючи в який час вона жила. Чоловік був головним в сім'ї. Але не підтримую очікування Рити вчинку від Корнія. Я думаю вона мала достатньо внутрішніх сил, щоб діяти самостійно, але усвідомлення цього прийшло надто пізно.

Характерність — це зовнішні вияви характеру, через які глядач відчуває внутрішній світ героїні. Робота над характерністю полягає у тілесному, голосовому, темпо-ритмічному та емоційному втіленні характеру Рити.

Поведінкова характерність Рити:

- Вона часто підходить близько до співрозмовника, не боїться фізичної близькості — це знак її відкритості.
- Може різко змінити інтонацію або рух — це підкреслює її імпульсивність.

2.4. Надзавдання та наскрізна дія ролі

Надзавдання (надмета Рити): зберегти здоров'я і життя свого сина Лесика.

Наскрізна дія (шлях до мети):

Протягом усієї п'єси Рита бореться за стабільність і добробут родини, намагається повернути Корнія в сім'ю, переконати його зайнятися заробітком, а не лише мистецтвом, домагається матеріальної забезпеченості, обмежує емоційно небезпечне спілкування Корнія зі Сніжинкою, звертається по допомогу до оточення, а головне — робить усе можливе, щоб забезпечити дитині лікування.

РОЗДІЛ 3

СЦЕНІЧНЕ ВТІЛЕННЯ ОБРАЗУ

3.1. Використання виразних засобів для становлення сценічного образу актора (голосова та пластична характеристики, темпоритм персонажа)

Голосова та пластична характеристика, темпоритм допомагає повністю розкрити персонажа. Пластична виразність Рити допомагає відобразити її характер та сприйняття цього світу.

- постава: Рита горда, знає собі ціну тому спина пряма, голова припіднята.
- пластика: Рита — жінка рухлива, емоційна, її жести мають бути широкими, імпульсивними, але жіночними. У моменти напруги — руки тремтять, обличчя напружене, тіло ніби стискається. У сценах ніжності з Корнієм — м'якість, неспішність, плавність рухів.

Голос Рити також є важливим аспектом. Він допомагає передати почуття та внутрішні переживання. Її голос - дзвінкий, інтонаційно багатий. В емоційних сценах іноді зривається або знижується до шепоту — це підкреслює глибину її внутрішнього болю або ніжності. Її мовлення — імпульсивне, живе, часто зі зміною інтонацій, що відображає емоційні коливання.

Також хочу зазначити важливість темпоритму. Він допомагає передати внутрішній стан Рити. Темпоритм - змінний: у емоційних сценах – швидкий, поривчастий; у сценах материнства, ніжності – спокійний, розмірений. Така зміна темпоритму розкриває її переживання.

Отже, всі виразні засоби мають важливе значення над створенням героя. Вони допомагають краще, точніше відкрити персонажа. Виділити емоційний стан та внутрішні переживання.

3.2. Костюм, грим і реквізит як елементи характеристики героя

Під час втілення сценічного образу треба приділити увагу гриму, реквізиту, зачісці, елементам костюму. Це є обов'язковою складовою при відтворенні образу.

Першим етапом буде ескізування. Ескіз створюється після вивчення матеріалу. Роботу над створенням гриму можна розділити на етапи:

- вивчення матеріалу, написання біографії;
- ознайомлення з ремарками, описом персонажа автором;
- вивчення життя автора, в яку епоху був написаний твір;
- створення, замальовки ескізу.

Після виконання всіх етапів, переходимо до створення гриму.

Відштовхуючись від заданої інформації автором про персонажа: Рита - дуже тонка, гнучка, одягнена в чорне, лице з різкими рисами, розвиненими щелепами; лице жагуче, майже дике і грубе, але гарне. Має чоловіка і смертельно хвору дитину. Звуть Чорною Пантерою.

Отже будуть використовуватись елементи вікового гриму та схема художнього обличчя. Гримуючи обличчя за схемами необхідно враховувати колірні поєднання. В роботі над гримом художнього обличчя використовують холодні тони.

Зморшки, опуклості і западини обличчя досягаються контрастністю і об'ємністю. Можна домогтися відчуття не тільки зміни кольору шкіри, але і її стану (млявість, бляклість).

Грим художнього обличчя - з'ясовуємо чим викликане схуднення. Загальний тон - світлий з додаванням сірої фарби. Сильніше тонувати очну западину. Виділяються вилиці. Грим старечого обличчя - зморшки на лобі, "гусячі лапки" біля очей. Брови - форму не змінюємо, підфарбовуємо чорним олівцем. Мімічна композиція "смуток" тому кінець брови можемо продовжити. Очі - затемнюємо між віями, фарбуємо чорним олівцем або підводкою верхню повіку, виводимо невеличку стрілку, роблячи форму котяче око. Губи

фарбуємо блідим відтінком щоб не збільшувати в об'ємі. Мімічна композиція "смуток" тож куточки рота будуть трошки опущені. Блідість губ показує виснаження, втому, хворобливий та нервовий стан.

Зачіска Рити має бути стримана, акуратна. Це може бути розпущене волосся зіbrane з двох сторін або пучок знизу.

Дослідивши роки написання п'єси можна дізнатись, що жінки відходили від корсетів. Більше обирали вільні, зручні моделі. Тому костюм Пантери складається з стриманої, закритої та мінімалістичної сукні в підлогу. Без корсету. В роботі з режисером визначили, що в 1й, 2й та 3й дії це буде чорна сукня. В 4й колір змінюється на білий, що символізує завершення. Взуття не виділяється, без підборів. Аксесуари, доповнення - накидка на плечі, тальма, рукавички.

ВИСНОВКИ

У процесі роботи було проведено дослідження життєвого і творчого шляху В. Винниченка, в ході якого було розглянуто становлення митця, його багатогранність та формування світогляду.

Винниченко вирізняється увагою до моральних і соціальних конфліктів. В його драматургії відображається складність людської душі. Особистий досвід стосунків, зокрема погляди на вільне кохання, додавали глибини його героям. Ідеї і бачення Винниченка й понині залишаються актуальними. Робота над п'єсою дозволила глибше зрозуміти підхід Винниченка до створення складних та неоднозначних героїв. У центрі мого дослідження образ Рити. Дослідивши її внутрішній світ, виявлено, що вона - постає як любляча мати, пристрасна дружина та жінка з внутрішнім стержнем. Її мотивації – збереження родини та прагнення до взаємності. Впродовж п'єси Рита бореться за благополуччя сім'ї, але смерть Лесика все змінює. Єдиним спасінням для неї стає самогубство разом із Корнієм.

Проаналізувавши взаємовідносини Рити з іншими героями, а саме: глибоке кохання до Корнія, підтримка від Ганни Семенівни, протистояння зі Сніжинкою та нерозуміння світських людей підкреслюють її цінності, боротьбу за родину й гідність.

Сценічне втілення Рити є комплексним процесом. Важливою складовою цього є використання виразних засобів, а саме: пластика є ключовим елементом для розкриття характеру Рити, голос передає її емоції та переживання, а темпоритм – відображає внутрішній стан. Ці засоби допомагають краще передати внутрішні конфлікти та глибину образу.

Втілення Рити дозволило не лише розкрити власний потенціал, а й оживити ідеї та сенси Винниченка в сучасності. Дослідження підтвердили цінність і актуальність п'єси «Чорна Пантера і Білий Медвідь».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. В. В. Винниченко. Чорна Пантера і Білий Ведмідь / Дзвін. 1918
2. В. В. Винниченко. Чорна Пантера і Білий Ведмідь. URL: <https://elib.nlu.org.ua/mobile/#/view/6463>
3. А. С. Рудаченко, Т. С. Матвєєва. Архетипні первні «другої реальності» (за п'єсами «Memento», «Чорна Пантера і Білий Медвідь» В. Винниченка) / Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Серія «Філологія». 2020, Вип. 85
4. В. А. Просалова, С. В. Уманець. Проблема творчої реалізації митця у драмі Володимира Винниченка «Чорна Пантера і Білий Ведмідь» / Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. 2018, Випуск 10, Том 2
5. В. Винниченко. Краса і сила / Видавництво художньої літератури «Дніпро», Київ, 1989
6. В. Гінда. Взірець революційного вільного кохання. Збруч. URL: <https://zbruc.eu/node/39064>
7. Л. Делікат, Т. М. Скуратко. Інтерпритація «чистого мистецтва» у драмі В. Винниченка «Чорна Пантера і Білий Ведмідь» / Факультет філології і журналістики. 2020, №34
8. М. В. Томенко. Теорія українського кохання / Генеза, 2010
9. «Моїй сонячній Україні»: до 100-річчя роману В. К. Винниченка «Сонячна машина». 2024 URL: <https://nibu.kyiv.ua/news/446/>
10. Н. І. Бойко, Л. І. Короткова. Експресивний потенціал ідіолекту Володимира Винниченка: лексичні та фразеологічні складники / Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, Ніжин, 2017
11. О. Кучерук. Винниченко з бромом і без / Віхола, Київ, 2025
12. О. Кучерук. Винниченко і жінки / Українська літературна газета, 2023, ч. 9

13. О. Самборська. “За два місяці до еміграції він записав у “Щоденнику”:
“Нехай український обиватель говорить і думає, що йому хочеться, я їду
за кордон, обтруюю з себе всякий порошок політики, обгороджуюсь
книжками й поринаю в своє справжнє, єдине діло — літературу...” 2010,
URL: <https://ukrajinciberlinu.wordpress.com/2010/09/30/за-два-місяці-до-еміграції-він-записав>
14. Секс, Директорія, рок-н-рол. Неординарне ставлення Винниченка до
кохання. Кореспондент, 2011, №34
15. С. О. Колісник, Т. С. Яровенко. Володимир Винниченко: жінки у
творчості і житті / Поліграф-Сервіс, 2013
16. Франко І.Я. Додаткові томи до зібрання творів у 50-и томах. / Наукова
думка, Київ, 2010, т. 54

ДОДАТКИ

Додаток 1

Афіша дипломної вистави за п'єсою В. Винниченка «Чорна Пантера і Білий Медвідь»

Додаток 2

Вистава Молодого театру «Чорна Пантера і Білий Медвідь», режисер
Лесь Курбас

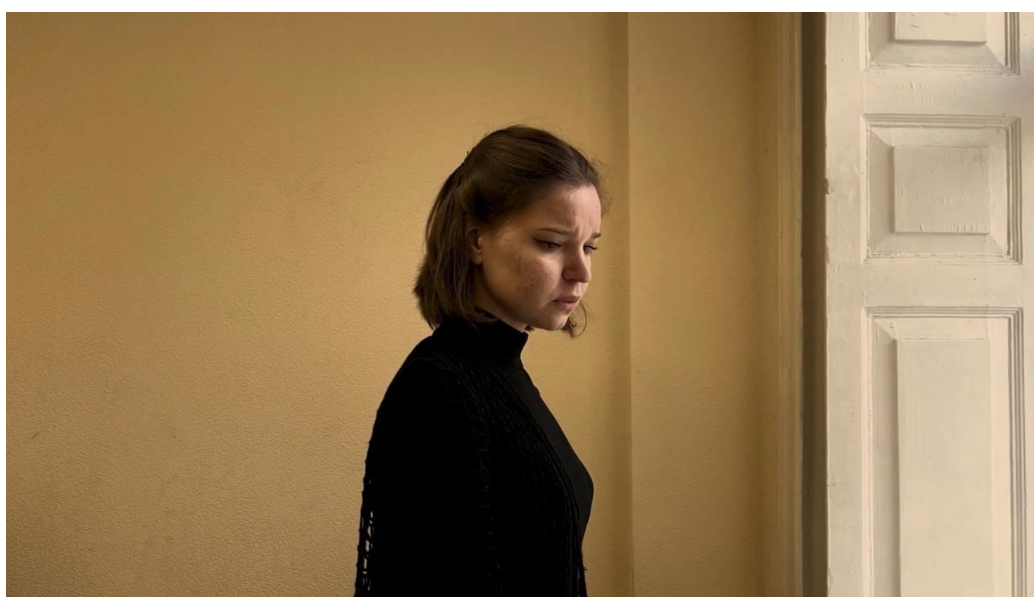

Додаток 3

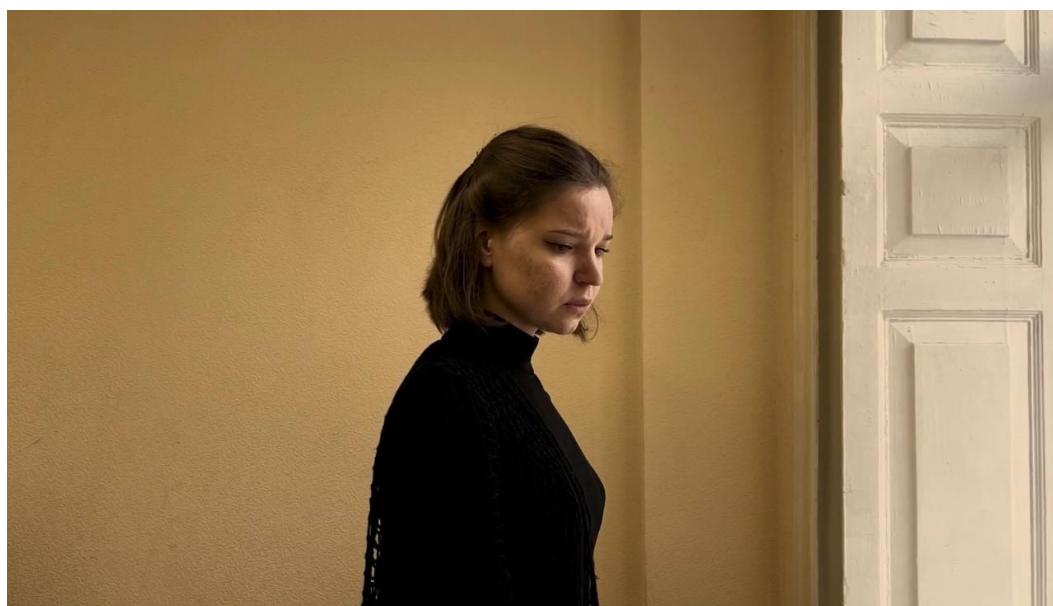
Фото з дипломної вистави «Чорна Пантера і Білий Медвідь» 1 дія

Додаток 4

Образ Рити в дипломній виставі «Чорна Пантера і Білий Медвідь» 1 дія

Додаток 5

Фото з дипломної вистави «Чорна Пантера і Білий Медвідь» 2 дія

Додаток 6

Фото з репетиційного періоду дипломної вистави «Чорна Пантера і Білий Медвідь» 2 дія

Додаток 7

Образ Рити в дипломній виставі «Чорна Пантера і Білий Медвідь» 2 дія

Додаток 8

Фото з дипломної вистави «Чорна Пантера і Білий Медвідь» 3 дія

Додаток 9

Фото з дипломної вистави «Чорна Пантера і Білий Медвідь» 4 дія

Додаток 10

Образ Рити в дипломній виставі «Чорна Пантера і Білий Медвідь» 4 дія

